

Rijkswaterstaat Brede Afspraak Archeologie

Datum	3 december 2024
Versie	
Status	definitief

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat ICG
Auteur	Eli Gehasse, Madelene van den Berg, Paul Feitz
Informatie	Contractenbuffet Rijkswaterstaat
E-mail	contractenbuffet@rws.nl
Datum	3 december 2024
Versie	2.3
Status	definitief

Inhoud

1	INLEIDENDE INFORMATIE	4
2	EISEN	6
2.1.	WETTELIJK EN BELEIDSKADER	6
2.2.	TOEVALSVONDSTEN MET VOORONDERZOEK	8
2.3.	BEGELEIDENDE DOCUMENTEN	8

1 Inleidende informatie

In 1992 werd te Valletta, de hoofdstad van Malta, het Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologisch Erfgoed ondertekend door de Ministers van Cultuur van de bij de Raad van Europa aangesloten landen. Het Verdrag staat ook bekend als de Conventie van Valletta en als het Verdrag van Malta.

Het doel van het Verdrag is het beschermen van het archeologisch erfgoed als bron van het Europese gemeenschappelijke geheugen en als middel voor geschiedkundige en wetenschappelijke studie. Om dit te bereiken dient elke betrokken Staat op zijn eigen wijze een archeologisch rechtsstelsel in te stellen. Het Verdrag verplicht dat archeologische belangen al in een vroeg stadium worden betrokken in de besluitvorming rond de ruimtelijke ordening. Het uitgangspunt hierbij is de archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem te bewaren (behoud in situ). Indien dat niet mogelijk is, dient de archeologische informatie middels opgraven veilig gesteld te worden (behoud ex situ). Verder verplicht het Verdrag dat de financiering van archeologisch onderzoek geregeld wordt. Door Nederland is dit punt vertaald als: de initiatiefnemer tot de bodemverstoring dient het archeologische onderzoek te bekostigen.

Het Verdrag is in 2007 via de Wet op de archeologische monumentenzorg geïmplementeerd in de Nederlandse wetgeving, dat wil zeggen in de gewijzigde Monumentenwet 1988 (in werking getreden op 1 september 2007). De Monumentenwet 1988 is per 1 juli 2016 opgegaan in de Erfgoedwet 2016; de regels over de omgang met cultureel erfgoed uit de Erfgoedwet 2016 zijn per 1 januari 2024 overgegaan naar de Omgevingswet 2024.

Bij alle Rijkswaterstaat projecten waarin de bodem op enigerlei wijze verstoord wordt, dient zodoende (verkenkend) archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. Bij bodemverstoringen moet niet alleen gedacht worden aan de direct met de aanleg of het beheer en onderhoud van infrastructuur samenhangende grondingrepen (ontgraving, baggeren), maar ook aan het aanbrengen van ophogingen en (tijdelijke) gronddepots (vanwege zetting), het verleggen van kabels en leidingen, het rooien van bomen, het slopen van opstallen en werkzaamheden in het kader van natuurcompensatie.

Voor het al dan niet moeten uitvoeren van archeologisch onderzoek is verder van belang of de versturende werkzaamheden plaatsvinden in ongeroerde of in reeds eerder geroerde grond.

Binnen het project dient het aspect archeologie te worden bekeken in samenhang met de:

- andere cultuurhistorische aspecten (historische (steden)bouwkunde en historische landschappen); en
- aspecten natuur, landschap, bodem, lucht, geluid en ruimtelijke kwaliteit. Landschappelijke inpassing, natuurcompensatie, ecoducten, geluidschermen, e.d. kunnen immers van invloed zijn op archeologische / cultuurhistorische waarden.

Het archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek) dient steeds zo vroeg als mogelijk in de planprocedure te worden uitgevoerd zodat de informatie over het al dan niet aanwezig zijn van archeologische waarden in het plangebied zo vroeg mogelijk bekend wordt.

In de "[Overeenkomst betreffende de samenwerking tussen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Rijkswaterstaat inzake cultureel erfgoed](#)", hierna "samenwerkingsovereenkomst" (d.d. 11 november 2019), is vastgelegd dat de samenwerking in het bijzonder betrekking heeft op de planstudiefase en de uitvoeringsfase van een werk en op het beheer en onderhoud van archeologische monumenten na afloop van een werk.

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed treedt hierbij op als adviseur van Rijkswaterstaat over de omgang met Cultureel Erfgoed (waaronder archeologie) binnen een werk van Rijkswaterstaat.

In de verkennings- en planstudiefase treedt Rijkswaterstaat op als opdrachtgever van het archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek, gevolgd door een inventariserend veldonderzoek). Ten aanzien van het vooronderzoek is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor het (laten) opstellen van een Archeologisch Plan van Aanpak (bij bureau- en booronderzoek) of een Archeologisch Programma van Eisen voor uitvoerend onderzoek (bij proefsleuvenonderzoek) (samenwerkingsovereenkomst art. 4).

In de tot de [samenwerkingsovereenkomst](#) behorende bijlage 1 is de samenwerking tussen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Rijkswaterstaat uitgewerkt voor de fase van de intake (met een start zo vroeg mogelijk in de planvormingsfase), met de bijbehorende werkwijze. Na afronding van het archeologisch bureauonderzoek besluit de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed – in samenspraak met Rijkswaterstaat – of vervolgonderzoek in de vorm van inventariserend veldonderzoek noodzakelijk is, en zo ja, of zij hierbij betrokken wil blijven dan wel Rijkswaterstaat verwijst naar het bevoegde gezag voor archeologie (zijnde de gemeente of provincie).

Na afronding van het archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek) en op basis van het Archeologisch Selectiebesluit van het bevoegd gezag besluit Rijkswaterstaat:

- over de noodzaak van archeologisch vervolgonderzoek (opgraving, begeleiding en/of fysieke bescherming); en
- of en in welke mate (geheel of gedeeltelijk) het archeologisch vervolgonderzoek deel uitmaakt van een geïntegreerd contract met de opdrachtnemer.

Na afronding van het archeologisch vooronderzoek besluit Rijkswaterstaat of en in welke mate (geheel of gedeeltelijk) het archeologisch vervolgonderzoek deel uitmaakt van een geïntegreerd contract met de opdrachtnemer.

In het onderhavige project zijn behoudenswaardige archeologische resten aanwezig, zoals aangetoond in het reeds uitgevoerde archeologisch vooronderzoek (bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek). Het is de verplichting van de opdrachtnemer om overeenkomstig deze "Rijkswaterstaat Brede Afspraak Archeologie" te zorgen voor het op juiste wijze verlopen van het verder benodigde archeologisch onderzoek (opgraving, begeleiding en/of fysieke bescherming).

2 Eisen

2.1. Wettelijk en beleidskader

Ten aanzien van archeologische werkzaamheden dient de opdrachtnemer zich te houden aan de vigerende wettelijke en beleidsbepalingen inzake archeologische waarden, met name aan:

- het genoemde Verdrag van Valletta (Malta 1992);
- de Erfgoedwet 2016;
- de Omgevingswet 2024;
- de "[Overeenkomst betreffende de samenwerking tussen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Rijkswaterstaat inzake cultureel erfgoed](#)" (11 november 2019); en
- de binnen de archeologische beroepsgroep geldende voorschriften en inzichten (weergegeven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA)). Zie voor meer informatie over de certificeringsplicht en de KNA: www.sikb.nl.

Projectspecifieke eisen aangaande de genoemde werkzaamheden (opgraving, begeleiding en/of fysieke bescherming) vloeien voort uit het voor het project opgestelde Wetenschappelijke Archeologisch Kader (indien van toepassing), het Archeologische Projectconvenant (indien van toepassing) en zijn opgenomen in het "Archeologisch Programma van Eisen voor uitvoerend onderzoek" (conform format van de SIKB).

Indien contractueel bepaald, dan dient de opdrachtnemer de volgende werkzaamheden te verrichten:

1. Het opstellen van een archeologieplan.
2. Het verrichten van archeologische graafwerkzaamheden.
3. Het verrichten van archeologische begeleiding.
4. Het treffen van fysieke beschermingsmaatregelen.

Ad 1. Archeologieplan

De opdrachtnemer dient - uitgaande van het "Programma van Eisen voor uitvoerend archeologisch onderzoek" - een archeologieplan op te stellen waarin aantoonbaar aangegeven wordt hoe, binnen de wettelijke - en beleidskaders, rekening gehouden gaat worden met en uitvoering gegeven gaat worden aan alle archeologische werkzaamheden. Dit archeologieplan behoeft de goedkeuring van de opdrachtgever en wordt door opdrachtgever ter advisering voorgelegd aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed indien zij eerder heeft aangegeven hierbij betrokken te willen zijn (zie Samenwerkingsovereenkomst bijlage 1) en aan het betreffende bevoegd gezag voor archeologie.

Ad 2. Archeologische graafwerkzaamheden

Archeologische graafwerkzaamheden (boringen en opgravingen) mogen alleen uitgevoerd worden door bureaus die daarvoor gecertificeerd zijn, dan wel werken onder de bevoegdheid van een certificaathouder (Erfgoedwet art. 5.1). De certificaten worden door certificerende instellingen verleend en geauditeerd op basis van de Beoordelingsrichtlijn Archeologie (BRL SIKB 4000 Archeologie) voor KNA-protocol 4003 (inventariserend veldonderzoek) en/of KNA-protocol 4004 (opgraven).

Daarnaast dienen de bij de archeologische graafwerkzaamheden betrokken KNA-actoren te zijn ingeschreven in het actorenregister. Het in te zetten bureau heeft goedkeuring van de opdrachtgever.

Een desgewenst door de opdrachtgever aangestelde Archeologische Directievoerder houdt toezicht op de uitvoering van de archeologische graafwerkzaamheden conform het Archeologisch Programma van Eisen voor uitvoerend onderzoek.

Archeologische monumenten

In het geval dat een werk een relatie heeft met een wettelijk beschermd archeologisch rijksmonument dan dient de opdrachtnemer voor zijn werkzaamheden een omgevingsvergunning aan te vragen bij de betreffende gemeente (soms de provincie), waarbij de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed advies- en instemmingsrecht heeft (artikel 4.32 lid 1 onder a en lid 2 Omgevingsbesluit). In geval van een beschermd archeologisch provinciaal of gemeentelijk monument dient de opdrachtnemer een omgevingsvergunning aan te vragen bij de provincie, respectievelijk de gemeente.

Ad. 3 Archeologische begeleiding

Archeologische begeleiding van civiele graafwerkzaamheden mag alleen worden uitgevoerd door bureaus die daarvoor gecertificeerd zijn, dan wel werken onder de bevoegdheid van een certificaathouder (Erfgoedwet art. 5.1). De certificaten worden door certificerende instellingen verleend en geauditeerd op basis van de Beoordelingsrichtlijn Archeologie (BRL SIKB 4000 Archeologie) voor KNA-protocol 4003 (inventariserend veldonderzoek) en/of KNA-protocol 4004 (opgraven). Daarnaast dienen de bij de archeologische begeleiding betrokken KNA-actoren te zijn ingeschreven in het actorenregister.

Het in te zetten bureau heeft goedkeuring van de opdrachtgever. De opdrachtnemer en het bureau dat de archeologische begeleiding uitvoert dienen de uitvoering en planning van de werkzaamheden en de archeologische begeleiding van de werkzaamheden in overleg op elkaar af te stemmen.

Een desgewenst door de opdrachtgever aangestelde Archeologische Directievoerder houdt toezicht op de uitvoering van de archeologische begeleiding conform het Archeologisch Programma van Eisen voor uitvoerende werkzaamheden.

Ad. 4. Fysieke bescherming

Voor het uitvoeren van fysieke beschermingsmaatregelen inzake archeologische waarden is door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een Archeologische Visie voor Beheer en Inrichting opgesteld. Daarnaast is door de opdrachtgever het document Archeologische Richtlijnen voor Beheer en Inrichting opgesteld dat door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is getoetst.

De opdrachtgever, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de opdrachtnemer en het uitvoerend (archeologisch) bureau bepalen gezamenlijk of en hoe de fysieke beschermingsmaatregelen (omschreven in de Archeologische Richtlijnen voor Beheer en Inrichting) geïmplementeerd (kunnen) worden. Een desgewenst door de opdrachtgever aangestelde Archeologische Directievoerder houdt toezicht op de uitvoering van de fysieke beschermingsmaatregelen conform de Archeologische Richtlijnen voor Beheer en Inrichting.

Eventuele fysieke beschermingsmaatregelen dienen uitgevoerd te worden door een bureau dat werkt volgens de binnen de archeologische beroepsgroep geldende inzichten en voorschriften (KNA). Voor het uitvoeren van fysieke beschermingswerkzaamheden in archeologische monumenten is een

opgravingscertificaat verplicht. Het in te zetten bureau heeft de goedkeuring van de opdrachtgever.

2.2. Toevalsvondsten met vooronderzoek

Ondanks zorgvuldige inventarisatie van het plangebied door bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, kan het voorkomen dat er tijdens de uitvoeringswerkzaamheden toch nog onverwachte archeologische vondsten worden aangetroffen. Er zijn drie typen toevalsvondsten met vooronderzoek:

1. De toevalsvondst wordt aangetroffen in een terrein waar tijdens het vooronderzoek (bureauonderzoek, eventueel gevolg door inventariserend veldonderzoek) geen archeologische waarden zijn vastgesteld, op grond daarvan is aan het terrein geen archeologische waarde toegekend.
2. De toevalsvondst wordt aangetroffen in een terrein waar wel archeologische waarden zijn vastgesteld of verwacht, maar het terrein is niet geselecteerd voor verder archeologisch onderzoek (opgraving of begeleiding).
3. De toevalsvondst wordt aangetroffen bij archeologische begeleiding, waar in het kader van die begeleiding geen rekening mee is gehouden.

In alle drie de gevallen dient de opdrachtnemer de toevalsvondst direct te melden bij de opdrachtgever, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het bevoegd gezag. De opdrachtnemer dient de betreffende uitvoeringswerkzaamheden onmiddellijk te verleggen en maatregelen te nemen ter voorkoming van verdere versterking van de vondstlocatie. Binnen 48 uur na de melding van de toevalsvondst brengt de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een advies uit aan de opdrachtgever over de te nemen vervolgstappen.

2.3. Begeleidende documenten

Samenhangend met deze Rijkswaterstaat Brede Afspraak Archeologie worden - indien aanwezig en relevant - de documenten hieronder, die specifiek voor het project zijn opgesteld, als bijlagen bij de overeenkomst tot uitvoering van de werkzaamheden gevoegd.

- Rapport Archeologisch Bureauonderzoek
- Wetenschappelijk Archeologisch Kader
- Archeologisch Projectconvenant
- Programma van Eisen Inventariserend Veldonderzoek
- Rapport Inventariserend Veldonderzoek
- Archeologisch Selectieadvies
- Archeologisch Selectiebesluit van het bevoegd gezag
- Programma van Eisen Opgraven
- Programma van Eisen Archeologische begeleiding
- Archeologische Visie voor Beheer en Inrichting
- Archeologische Richtlijnen voor Beheer- en Inrichting